

© Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь
Установа адукацыі «Рэспубліканскі інстытут кантролю ведаў»

УВАГА! Фатаграфаванне, капіраванне і распаўсюджванне тэставага матэрыялу цягне за сабой адміністрацыйную адказнасць.

ДРТ–2021 г.

Беларуская мова

Варыянт змяшчае 40 заданняў і складаецца з часткі А (30 заданняў) і часткі В (10 заданняў). На выкананне ўсіх заданняў адводзіцца 120 мінут. Заданні рэкамендуецца выконваць па парадку. Калі якое-небудзь з іх выкліча ў Вас цяжкасць, перайдзіце да наступнага. Пасля выканання ўсіх заданняў вярніцеся да прапушчаных. Будзьце ўважлівыя! Жадаем поспеху!

Частка А

У заданнях часткі А можа быць 1 і больш правільных адказаў. У бланку адказаў пад нумарам задання пастаўце метку (х) у кожнай клетачцы, якая адпавядае нумару выбранага Вамі адказу.

A1. Адзначце прыклады, у якіх выдзеленыя словы напісаны правільна:

1) горад Слуцк ;	3) Васілёў партфель;	5) вуліца Імя Максіма Танка.
2) часопіс « роднае слова»;	4) грыб падбярэзавік ;	

A2. Адзначце правільна напісаныя словы:

1) жэмчужына;	3) шэдэўр;	5) рэдканаселены.
2) глатаць;	4) чарнавалосы;	

A3. Адзначце правільна напісаныя словы:

1) бяскрысыны;	3) сувезь;	5) мецеліца.
2) вогнетрывалы;	4) тэлефон;	

A4. Адзначце правільна напісаныя словы (формы слоў):

1) запрасіл;	3) раўніна;	5) фаўна.
2) лавка;	4) страус;	

A5. Адзначце правільна напісаныя словы:

1) інтэрв'ю;	3) штосці;	5) здароў'е.
2) ліпеньскі;	4) голубь;	

A6. Адзначце словы (формы слоў), у якіх выдзеленыя гукі вымаўляюцца падоўжана і на пісьме перадаюцца падвоеным напісаннем адпаведнай літары:

1) узбярэ[ж]а;	3) наве[л]а;	5) світа[н']е.
2) знойдзе[н]ыя;	4) белару[с]кі;	

A7. Адзначце словы, у якіх на месцы пропуску трэба пісаць літару **с**:

1) _часце;	3) падпі_чык;	5) ра_чырванецца.
2) про_ьба;	4) ука_ка;	

A8. Адзначце словы, якія ў сваім саставе маюць прыстаўку:

1) выканаўчы;	3) паснедаць;	5) пазітыўна.
2) узаемнасць;	4) заклапочаны;	

A9. Адзначце словы, якія трэба пісаць праз злучок:

1) (псеўда) культура;	3) (машына) будаванне;	5) (Рымскі) Корсакаў.
2) (дом) музей;	4) (паў) лімона;	

A10. Адзначце словы, якія трэба пісаць разам:

1) (блакітна) шэры;	3) (нава) полацкі;	5) (літаратурна) музычны.
2) (супер) модны;	4) (праца) здольны;	

A11. Адзначце правільна напісаныя лічэбнікі:

1) восемь;	3) пяцьдзсят;	5) дзсяты.
2) дзьвесце;	4) трыццаць;	

A12. Адзначце дзеясловы, якія ў форме 1-й асобы множнага ліку цяперашняга ці будучага простага часу маюць канчатак **-ым (-ім)**:

1) бегчы;	3) выпсцаць;	5) падкрэсліць.
2) утвараць;	4) падказаць;	

A13. Адзначце прыклады, у якіх выдзеленыя словы напісаны правільна:

1) выцерці начыста ;	4) пераскочыць зразбегу ;
2) абы-як не паклеіш;	5) зрабіць пасвойму .
3) знадворку пахаладала;	

A14. Адзначце прыклады, у якіх выдзеленыя словы напісаны правільна:

- 1) **не дасаліць** рагу;
- 2) **непазначаныя** нумары;
- 3) **ненабыўшы** кнігі;
- 4) вершы **не надрукаваны**;
- 5) **не глыбокае**, а мелкае возера.

A15. Адзначце сказы, у якіх падкрэсленая часціца **не** ўжыта правільна:

- 1) **Не** раз я «Новую зямлю» яшчэ перачытаю.
- 2) Хто б **не** праходзіў каля хаты майго дзядулі, абавязкова спыняўся палюбавацца распіснымі аканіцамі.
- 3) Быць дажджу, калі **не** расінкі раніцай на лузе.
- 4) Якіх толькі колераў **не** пабачыш у маі!
- 5) На моры **не** бывае цішыні.

A16. Адзначце словазлучэнні, якія адпавядаюць нормам беларускай літаратурнай мовы:

- 1) пажартаваць над сынам;
- 2) дужэйшы мядзведзя;
- 3) падзякаваць памочніку;
- 4) віншаваць з нагоды свята;
- 5) вышываць па вечарах.

A17. Адзначце сказы, у якіх выдзеленае слова – **дзеінік**:

- 1) Вачамі сініх азёраў глядзіцца **Радзіма** ў празрыстыя высі нябёс.
- 2) Як добра пастаяць у цішы і паслухаць тваё дыханне, **Нарач!**
- 3) З песні **слова** не выкінеш.
- 4) Люблю зіму з яе марозам, **што** вокны прыбярэ ва ўзор.
- 5) Вядомы **гарманіст** наш Васіль.

A18. Адзначце сцверджанні, якія адпавядаюць прыведзенаму сказу:

У роднай хаце, згадзіцесья, у любую пару і ў любое надвор'е ўтульна.

- 1) аднастаўны сказ;
- 2) двухстаўны сказ;
- 3) галоўны член сказа – выказнік, выражаны прыслоўем;
- 4) галоўныя члены сказа – дзейнік, выражаны назоўнікам; выказнік, выражаны дзеясловам;
- 5) галоўны член сказа – выказнік, выражаны дзеясловам.

A19. Адзначце сказы, у якіх на месцы пропуску **абавязкова** ставіцца працяжнік:

- 1) Зберагчы народную творчасць __ наш абавязак.
- 2) Меладэкламацыя __ мастацкае чытанне вершаў ці прозы на фоне музычнага суправаджэння.
- 3) Родная мова, ты __ самацветаў яскравая нізка!
- 4) Успамінаць __ не вучыць.
- 5) Зіхатлівыя зоркі __ што каралі.

A20. Адзначце сказы, у якіх на месцы пропуску трэба паставіць коску:

- 1) Дзе шчырая праца, там густа, а дзе лянота__ або нядбайнасць, там пуста.
- 2) Восень надае наваколлю не толькі адценне чысціні, празрыстасці__ але і лёгкае адчуванне суму.
- 3) Успрымаю душой сваю родную мову, адгукаюся сэрцам на пяшчотнае__ бацькоўскае слова.
- 4) Усё было мне міла тут__ над Нёманам зялёны кут, палі шырокія, узгоркі, і смоль сасны, і ў небе зоркі.
- 5) Цяжкая__ затое пачэсная праца ў хлебараба.

A21. Адзначце сказы, у якіх на месцы пропуску (пропускаяў) трэба паставіць коску (коскі):

- 1) Вясковы вецер увесь час__ як бы просіцца ў хату: зімою – пагрэцца, вясной – пасваволіць, летам – ад сонца схаватца, восенню – ад дажджу.
- 2) Дзянёчкі навагоднія__ як на заказ.
- 3) У азёрнай вадзе жоўты адбітак месяца то дрыжаў, то падскокваў__ нібы мячык, то збіраўся ў гармонік, то расцягваўся ў палоску.
- 4) Мне не забыць ніколі адкрытага і яснага__ быццам сонейка__ позірку маёй першай настаўніцы.
- 5) Куфар раней выкарыстоўвалі__ як сховішча для адзення, бялізны, тканіны.

A22. Адзначце сказы, у якіх на месцы пропуску (пропускаяў) трэба паставіць коску (коскі):

- 1) Назіраючы за зацьменнем Месяца__ Арыстоцель убачыў, што цень ад Зямлі, які падае на Месяц, заўсёды круглы.
- 2) У ліпавай алеі__ пасыпанай золатам__ зацішак, прахалода і асалода.
- 3) На Купалле знаўцы народнай медыцыны__ акрамя кветак для вяночкаў__ збіраюць зёлкі.
- 4) Плён абавязкова будзе, калі працаваць__ не пакладаючы рук.
- 5) Пад выразам «след на зямлі» мы разумеем__ пакінутыя пасля сябе__ словы, учынкi, справы.

A23. Адзначце сказы, у якіх няма парушэння пунктуацыйных нормаў:

- 1) Срэбраныя зоркі, а, можа, залатыя зіхацяць у калядным небе.
- 2) Вясёлка, нават, пры сваёй недаўгавечнасці дорыць адчуванне радасці ледзь не на цэлы дзень.
- 3) Самай прыгожай кветачкай, на маю думку, з'яўляецца васілёк.
- 4) Добрае слова кожнаму вядома прыемна пачуць.
- 5) Сяброў (а іх мне лёс паслаў нямала!) я ніколі не дзяліў на блізкіх і на далёкіх.

A24. Адзначце складаназлучаныя сказы, у якіх няма парушэння пунктуацыйных нормаў:

- 1) Ноч, і цішыня.
- 2) У майскім садочку то вішні вэлюмам акрыюцца, то яблыні нейлонам беленькім ахутаюць свае галінкі.
- 3) Сагравала зямлю сонца цёплымі праменямі, і вясна пралескі шчодро рассыпала жменямі.
- 4) Ужо з пагоркаў пабеглі раўчукі і дамоў заспяшаліся шпакі.
- 5) Яшчэ дзень-два, і ландышаў званочкі падораць нам чароўны звон.

A25. Адзначце складаназалежныя сказы, у якіх на месцы пропуску трэба паставіць знак прыпынку:

- 1) Калі парою лістападу ў вырай птушкі адлятаюць__ яны ў дубровах пакідаюць свае вясновыя напевы, каб не згубіць іх недзе часам у далёкім небе, на чужыне.
- 2) Некалі ў кожным вясковым двары быў серп__ бо ў час жніва без яго не абыходзілася ні адна жанчына.
- 3) З-за небасхілу маленькімі шматкамі выплылі шызаватыя хмаркі, якія даволі хутка пацямнелі__ і з якіх пачынаў накрапваць шорсткі дождж.
- 4) Кажуць, што__ калі на сваё пытанне мы не чуем адказу, то трэба задумацца, бо часам маўчанне і ёсць адказ.
- 5) Ёсць дзіўнае хараво ў тых бялюткіх зімовых кілімах__ з'яюць якія крышталём над занямымі лясамі.

A26. Адзначце бяззлучнікавыя складаныя сказы, у якіх няма парушэння пунктуацыйных нормаў:

- 1) Лес без ветру шуміць, шкло ў вокнах пацее – быць дажджу.
- 2) Даўно вядома – гуртам працаваць весялей.
- 3) Гукнула некага ўначы сава: ніхто не адазваўся.
- 4) На роднай мове звяняць цымбалы, на роднай мове жалейка гучыць.
- 5) У сонечнае надвор'е дзьмухавец падказвае час: яго суквецці-кошыкі адкрываюцца а шостаі гадзіне раніцы і закрываюцца а трэцяй гадзіне дня.

A27. Адзначце нумары пропуску, на месцы якіх у складаным сказе з рознымі відамі сувязі частак трэба паставіць коску:

Сення пачуў вельмі слушную думку₁)__ розум багацее ад таго₂)__ што ён атрымлівае₃)__ і што захоўвае, а сэрца – ад таго₄)__ што захоўвае₅)__ і наколькі дзеліцца ці аддае.

A28. Адзначце сказы, якія адпавядаюць прыведзенай схеме (улічыце, што знакі прыпынку ў сказах не пастаўлены): «П, – а, – п».

- 1) Вугор на самай справе перапытала ў мяне сястра любіць гарох
- 2) Добры сняжок як кажуць на добры ўраджай
- 3) Што мне свет вялікі без маленькай вёсачкі роднай прагучалі са сцэны вельмі сугучныя маім думкам словы
- 4) Дзеці сказаў настаўнік складаюць трэцюю частку насельніцтва Зямлі
- 5) Пад ляжачы камень прамовіў тата вада не цячэ

Тэкст да заданняў A29, A30, B1–B6

(1) *Нараджэнне дзіцяці – гэта заўсёды радасць! (2) Нараджэнне дзіцяці – гэта вялікае свята, якое ў нашых папярэдніх продкаў суправаджалася шматлікімі павер'ямі.*

(3) *Так, напрыклад, першынецу калыскі ні ў кога не бралі. (4) Яна павінна была быць не толькі новая, але і змайстраваная бацькам, бо лічылася, што ў адваротным выпадку дзіця не захоча шанавання родных. (5) Калыску першынца захоўвалі для гадавання наступных немаўлят, верачы, што тады дзеці пасябруюць і стануць з павагай адносіцца адзін да аднаго.*

(6) *Першую кашулю свайму немаўлятку маці шыла не з новага палатна, а са старызны. (7) Ды так, каб не было ў ёй ні каўнерыка, ні рубца з наваротам, – тады дзіця будзе паслухмянае і ласкавае.*

(8) *Наступаў перыяд, у які даведваліся пра лёс сына альбо дачкі. (9) Перад дзіцяткам клалі грошы, пугу і кнігу. (10) Калі яно брала грошы, дык азначала, што стане багатым, пугу – гаспадарлівым. (11) Калі ж дзіцятка выбірала кнігу, то яму прарочылі вучонасць і жадалі поспеху на ніве асветы.*

(12) *Шмат чаго прыдумлівалі нашы разумныя дзяды і прадзеды, каб заахваціць дзіця хутчэй пайсці і загаварыць. (13) Рабілі хадункі, расказвалі казкі, спявалі песні, весялілі пацешкамі і скорагаворкамі. (14) І яшчэ адзін важны клопат праяўлялі бацькі: яны старанна выходзілі ў сваіх сыночкаў і дачушак працавітасць. (15) Ніколі не быць гультаём і не праслыць ім – вось тая жыццёвая мудрасць, якую абавязкова трэба было засвоіць дзецям.*

A29. Адзначце правільнае сцверджанне ў дачыненні да тэксту:

- 1) тэкст гутарковага стылю;
- 2) тэкст афіцыйнага стылю;
- 3) тэкст публіцыстычнага стылю;
- 4) тэкст навуковага стылю;
- 5) тэкст мастацкага стылю.

A30. У адным са сказаў **11–15** тэксту вызначце слова, форма якога не адпавядае марфалагічнай ці арфаграфічнай норме. З прапанаваных слоў адзначце тое, якое павінна быць ужыта ў адным са сказаў **11–15**:

- 1) поспеха;
- 2) прыдумвалі;
- 3) нашыя;
- 4) разумныя;
- 5) некалі.

Частка В

Адказы, атрыманыя пры выкананні заданняў часткі В, запішыце ў бланку адказаў. Кожную літару, лічбу пішыце ў асобнай клетачцы (пачынаючы з першай) па ўзорах, указаных у бланку.

Літару ё пішыце наступным чынам: [Ё].

В1. Знайдзіце ў **2-м** сказе тэксту немэтазгодна (збытکوўна) выкарыстанае слова, якое парушае правільнасць маўлення. Запішыце гэта слова ў той граматычнай форме, у якой яно пададзена ў **2-м** сказе.

В2. Знайдзіце ў **2-м** сказе тэксту часціцу і запішыце яе.

В3. Запішыце падкрэслены ў **8-м** сказе тэксту назоўнік у форме давальнага склону адзіночнага ліку.

В4. Запішыце падкрэслены ў **14-м** сказе тэксту прыметнік у прастай форме вышэйшай ступені параўнання, назоўным склоне, адзіночным ліку, мужчынскім родзе.

В5. Запішыце падкрэслены ў **6-м** сказе тэксту займеннік у форме роднага склону адзіночнага ліку мужчынскага роду.

В6. Ад асновы дзеяслова, падкрэсленага ў **12-м** сказе тэксту, утварыце дзеепрыслоўе і запішыце яго.

В7. З двух прапанаваных у дужках слоў вызначце тое, што адпавядае сэнсу сказа. Запішыце гэта слова ў той граматычнай форме, у якой яно павінна быць ужыта ў сказе:

Шмат разоў даводзілася Рыгору Раманавічу Шырме займацца (журнальнай, журналісцкай) дзейнасцю – выступаць у друку, каб падтрымаць народную песню і пераканаць у адваротным тых людзей, хто лічыў яе пройзденым этапам, учарашнім днём, паставіўшы на першае месца эстрадныя творы.

В8. Устанавіце адпаведнасць паміж словамі ў левым слупку табліцы і іх фанетыка-арфаэпічнымі характарыстыкамі ў правым слупку. Адказ запішыце ў выглядзе спалучэння літар і лічбаў, захоўваючы алфавітную паслядоўнасць літар левага слупка. Памятайце, што некаторыя даныя правага слупка могуць не выкарыстоўвацца ўвогуле. Напрыклад: А2Б5В3Г4.

А. Пейнтбол.	1. Слова, у якім ёсць зычны гук [ц].
Б. Адкіпелы.	2. Слова, у якім ёсць зычны гук [м].
В. Разнесены.	3. Слова, у якім ёсць зычны гук [з].
Г. Сцюдзёны.	4. Слова, у якім ёсць зычны гук [ц].
	5. Слова, у якім ёсць зычны гук [д].

В9. Узнавіце фразеалагізмы, прапанаваныя ў левым слупку табліцы, уставіўшы на месцы пропуску лічэбнікі з правага слупка. Устанавіце адпаведнасць паміж слупкамі табліцы. Адказ запішыце ў выглядзе спалучэння літар і лічбаў, захоўваючы алфавітную паслядоўнасць літар левага слупка. Памятайце, што некаторыя даныя правага слупка могуць не выкарыстоўвацца ўвогуле. Напрыклад: А2Б5В3Г4.

А. За ... крокі.	1. адзін
Б. На ... з плюсам.	2. два
В. На ... зуб.	3. тры
Г. Бачыць на ... сажні пад зямлёй.	4. чатыры
	5. пяць

В10. Вызначце спосаб утварэння прыведзеных слоў і ўстанавіце адпаведнасць паміж слупкамі табліцы. Адказ запішыце ў выглядзе спалучэння літар і лічбаў, захоўваючы алфавітную паслядоўнасць літар левага слупка. Памятайце, што некаторыя даныя правага слупка могуць не выкарыстоўвацца ўвогуле. Напрыклад: А2Б5В3Г4.

А. Перабудоваць.	1. Абрэвіяцыя.
Б. Узмежак.	2. Асноваскладанне.
В. Аздараўленне.	3. Прыставачна-суфіксальны.
Г. Зоркападобны.	4. Прыставачны.
	5. Суфіксальны.